

Slovarček soriškega pogovornega jezika

Jožica Kačar
Katarina Prezelj
Urša Kačar

Zapisi in pripovedke iz vasi pod Ratitovcem pravijo, da so te kraje v drugi polovici 13. stoletja poselili Tirolci. Tu so našli podobno pokrajino, podnebje in vetrove, kot so jih imeli doma ob izviru Drave, na Tirolskem, v okolici Innichena.

S seboj so prinesli nemška imena, po nemško so poimenovali dele svojih posestev, okoliške hribe, orodje itd.

Ker so živeli v precejšnji osamljenosti in vzdrževali zveze s tirolsko domovino, so nemško govorico dolgo ohranili. Najdlje se je ohranila v Spodnjih Danjah, saj je moral učitelj še do prve svetovne vojne sestavke iz abecednika prevesti v danjarsko govorico, da so ga otroci razumeli. Danes le še redki starejši Danjarji znajo kaj povedati:

"Me kej frštenaš?" ("Me kaj razumeš?")

"Olabajle merla." ("Ves čas govori.")

"Maš longa zonga." ("Imaš dolg jezik.")

"Šene ženga." ("Lepo poje.")

V stoletjih so se prebivalci teh krajev poslovenili, o njihovem izvoru pa pričajo še priimki (Trojar, Thaler, Gasser, Jenstrle, Grohar, Koblar, Frelih, Kejžar ...), hišna imena (Žnajdar, Šoštar, Bognar, Hošplar, Žnidar ...), ledinska imena (kejbele, grobe, košta, pigele, nave, mrtngroub, rošt, hela, prindle ...).

V pogovornem jeziku pa nemški izrazi izginjajo in med mladimi jih bomo slišali zelo redko. Prav zato smo se odločile za objavo tega slovarčka. Veliko besed je imela zbranih Marija Kejžar – Mrtova, besede je dopolnila naša družina.

RAZLAGE, OPOMBE IN SPLOŠNA NAVODILA ZA PRAVILNO UPORABO SLOVARJA

Besede v slovarju so razporejene po abecednem redu. **Naglas**i niso označeni. Pri **samostalniki**h sta v *ležečem tisku* za geslom navedena spol, ki je označen z oznakami m (moški), ž (ženski) in s (srednji), ter končnica (oz. celotna beseda pri množinskih samostalniki)h v roditeljski. **Glagoli** so napisani v nedoločniku, *ležeči tisk* pa navaja obliko glagola v prvi osebi ednine. **Pridevniki** so zapisani za moški spol, v *ležečem tisku* sta končnici za žensko in srednjo obliko. Pri vsakem geslu je za znakom :: naveden še pogost primer uporabe besede v stavku.

- A** **ahtat** *ahtam* paziti :: Bel jih ahtaš, slabi je.
ajnpren *-a, m* prežganje :: Taparo ajnpren nared, po pa z voda zalij.
ankla *-e, ž* brisača :: Frišna ankla sm ubejsla u kupalna.
arcnije *arcnij, ž mn.* zdravila :: Cela vreča arcnij i prnesla ud dohtarja.
- B** **bačk** *-a, m* rožni popek :: Gajtroža i cela u bačkah.
bajžat *bajžam* očistiti (zamašeno strugo, kanal) :: Zej sma pa zbajžal tista krepuka.
barblat *barblam* pogovarjati se, govoriti :: Čist cela ura sa barblale.
bazat *bazam* dregati :: Nkar na bazaj not, di ti nov kej pičl.
bejžne *bejžn, ž mn.* nepotrebne, velike skrbi :: Kašne bejžne ma to, predn gre ud doma.
bertih *-a, m* predpasnik :: Bertih dej gor, de se nouš umazala.
beštat *beštam* pustiti hrano na krožniku, ne pojesti do konca :: O Bog, kok dons beštajo s hrano.
bindibja *-e, ž* endivija :: Ti na veš, kašne glave letas bindibja dela!
bletrat *bletram* leteti :: Če tiče nizk bletraja, bu slab ureme.
blez *člen.* menda :: Blez de se bo letas umužila.
brderbat *brderbam* pokvariti :: Avto si muj brderbou, pa ni mogo pridit.
brlizgat *brlizgam* žvižgati :: Tok i zabrlizgou, dij šlo skuz ušesa.
bulgat se *bulgam se* valiti se :: Pu trav si na smeta bulgat.
- C** **cabnt** *cabnem* brcniti :: Ceu pupovne sa cabal tista žoga van zunaj.
cenzlca *-e, ž* melisnica :: Ana cenzlca dej u usta, ti bu mal ufrišl.
- Č** **čembl** *-na, m* utež pri uri :: Čembl morš gor putegnt, či češ ura navit.
četna *-e, ž* veriga :: Čib pa s četna baka prbejsa, si pa na biu utargou.
čigor/čidol *stalna besedna zveza* gor/dol :: Čigor na planina, čidol u Žileznke sij use ulekl.
čikla *-e, ž* krilo :: Pumer ta čikla, či tij še prov.
čizme *čizm, ž mn* visoki čevlji :: Za u sneh pa čizme ubuj.
čorč *-a, m* storž :: Na jesan pa pouhn čorčo liži pu tleh, ka grem u gmajna.
čovcat se *čovčam se* igrati se :: Pr gmah jih pust, ka se tok fajn čovčaja.

- D** **dilja** *-e, ž* deska :: Puglej, kok maja tam lipo zlužene dilje.
dričat *dričam* drseti, drsati se :: Kar pu rit sij pudričou.
drukar *-ja, m* pritiskač :: An drukar pršij, pa bu dobr.
dure *dur, ž mn.* vrata :: Zapre dure, ka tok uleča skoz.
- F** **fajdin** *-a, m* rezanec :: A fajdine zakuham u župa?
fažo *-la, m* fižol :: Fažo pa letas neč na rasa.
fernk *-a, m* zavesa :: Za vlika noč sma pa zmeraj fernke upral.
figolija *-e, ž* pelargonija :: Letas pa tok cvadaja figolije, dij kej.
fliknt *fliknem* vreči :: Flikn tist puper not u peč.
- G** **gajtroža** *-e, ž* vrtnica :: Puglej, kok ta gajtroža letas cvada.
gare *gar, ž mn.* sanke za enega :: Pejt pu gare, se grema sankat.
garejt *-a, m* voziček z dvema kolesoma :: Sm uzela garejt pa sm šla ta frišno nasečt.
garonclca *-e, ž* gugalnica :: Čist nova garonclca jim ji naredo.
gavštrže *gavštrž, ž mn.* naramnice :: Tok prpne tiste gavštrže, sej buš še hlače zgubo!
gnejzd *-a, m* gnezdo :: Glih gor u špic sa gnejzd nardil.
gvant *-a, m* obleka :: Dons pa le ta zahmašn gvant ubleč.
gvišn *clen.* gotovo :: Gvišn sa avtubus zamidil, ka jih še ni.
- H** **habnt** *habnem* dregniti :: Tok habn ga mal, či ne bu zaspau.
harbit *-a, m* hrbet :: Ceu harbit si muj umajo, tok gaj sonca zapekla.
hiknodl *-na, m* kvačka :: Kod mam hiknodl, sej i biu zmeraj tle pr punklno?!
hovže *hovž, ž mn.* hlače :: Tok i vroče, ti pa ta douge hovže nosiš.
- I** **ibrčn** *-a -o, prid.* izbirčen :: Te utroc sa pa dons res tok ibrčne, neč na jeja.
ica *-e, ž* iskra, žerjavica :: Aj še ica? Hitr nalož mal tarsk gor, di bu zagurel.
- J** **jesih** *-a, m* kis :: A maš dumač jesih?
jeskat *jeskam* iskati :: Cela noč sa ga jeskal, ka sij zgubo.
jopčk *-a, m* jopica :: O, kok maš lep jopčk. Aj nov?
- K** **karfla** *-e, ž* neroda :: Ti s pa res ana karfla, zmeraj use stresaš!
kastrola *-e, ž* posoda :: Marmilada u ta čarne kastrol skuhaj.
kidej *prisł.* kdaj :: Kidej s paršo damu?

K **kido** *zaim.* kdo :: Kido tarka?
koc *-a, m* odeja :: A veš, dim dala še koc gor na kovtr, kaj tok mrez punoč.
kojn *-a, m* konj :: Take lepe kojne sa se pasl na planin.
komaršne *komaršn, ž mn.* gamaše :: Komaršne vzam, či blo pa le treba kej gazt.
kotr *-a, m* ograja :: Gor na varh šteng i an tak kotr naredo, di si neb kašn otrok zbulgo dol.
krepuka *-e, ž* manjša voda, ki teče mimo hiše in te nervira :: Spet sij krepuka zamašila, tok pejd ja no zbajazat.
krohlat *krohlat* kašljati :: Tok i krohlo cela noč, di sm ga h dohtarjo pilala.
kuntent *-, prid.* zadovoljen :: Zlo sm kuntent s penzija.

L **lajbič** *-a, m* telovnik :: A vsaka nidejla ta lajbič ublečas?
larfa *-e, ž* maska :: Kašne fajn larfe sa ble letas za pusta.
lastuca *-e, ž* lastovka :: Letas sa pa lastuce zgodaj prlitel.
lejštrba *-e, ž* luč :: Kok švoh guri ta lejštrba, a kej vidiš?
letuvišar *-ja, m* turist :: Ane letuvišarje sa paršl dol u gustilna.

M **maln** *-a, m* mlin :: Včas sma pa use žit u maln nesl zmlet.
marajna *-e, ž* omara :: Not u marajna ubejs gvant.
marve *marv, ž mn.* drobtine :: Tiste marve še pubriš dol z mize.
maškat se *maškam se* mečkati se :: Ene cujne si vlik htrej maškata kat tadruge.
mašna *-e, ž* pentlja :: Ti na veš, kašn velk paket i dubila, gor pa taka mašna!
mator *-ja, m* motor :: Z matorjam sa si prpilal.
mauha *-e, ž* torba :: Pouhna mauha japk i prnesu.
morn *-a-o, prid.* mlačen :: Ta voda i pa že morna, pa ni več za pit.
mulca *-e, ž* krvavica :: Mulca pa kiska repa bum nardila za južna.

N **naklotran** *-a-o, prid.* pijan :: Komaj i paršo damu, tok i biu naklotran.
navrdjan *-a-o, prid.* nesramen, neotesan :: Ka mal pupija, i pa tok navrdjan, di ni za puvedat.
noft *-a, m* noht :: Ceu noft muj šou dol.

O **ojle** *-a, s* olje :: Ojla mij zmankal.
oka *-e, ž* oko :: Sam na ana oka sm vidla.
ohrn *-a-o, prid.* skopušen :: Dej na bod no tok ohrna.

P **palidra** *-e, ž* driska :: Glih u palidra sm stupila.
pirah *-a, m* krompirjevo steblo :: Pirah sma znusil na kap, zakurl pa spekl kramper.
plekat *plekam* utripati :: Punoč pa simaforje na delaja, sam plekaja.

P **ploša** -e, ž skril :: Ana ploša i padla dol s strehe, kaj plaz šou.
plotmešar -ja, m netopir :: Usak vičér an plotmešar bletra ukol lejštrbe.
pluzna -e, ž bluza :: Aj to tista pluzna, kas ja za berma mela?
pol -a, m butarica za cvetno nedeljo :: Utroc sma bršlan nabral, dij nam ata pol naredo.
pop -a, m lepilo :: Mal popa dej gor, či ne na bo stal.
pošarat *pošaram* podrgniti, postrgati :: A buš pošarala še to van s kastrole?
prbejst *prbejsam* privezati :: Puzabo i krava prbejst, muj pa ušla.
prčošat *prčošam* prismoditi :: Ceu pleh piškotou sm prčošala.
pruštih -a, m površnik :: Pruštih uzam, kaj tok mrez.
pruzgern -a, m kvas :: Či pa nam pruzgerna mela, pa še pečt nam mogla.

R **raufnk** -a, m dimnik :: A veš, di sij nam zadnč u raufnko užgal?
red -a, m ocena :: Kašn red s dubila za naloga?
remblc -a, m letev :: Pejđ mi mal remblco naštimat, dim mela za paradajz prvezat.
ripitnica -e, ž perut :: A buš stegn jedo, a buš raj ripitnice?
rom -a, m okvir :: Tale rom pa čist neč na pasa tle zravn.
rošklat *rošklam* trestí :: Tok se smeji, ket bi orehe rošklou.

S **sečt** *sečm* kositi :: Ub peth zutraj sa že začel sečt.
serahka -e, ž sirotka :: Serahka i pa blez zdrava.
slabosnca -e, ž bonbon :: Kido i udparo te slabosnce, ka sm jih mela u marajn?
smareka -e, ž smreka :: Ta smareka bu pa treba pužagat.
smarkuc -a, m robec :: Tle maš smarkuc, pa si usekn.
smrdlivc -a, m petrolej :: Prij smrdlivc u leščerba, di buma vidl klekat.
sni *sni, ž mn* sanke :: Maklavž muj prneso nove sni.
sonca -e, ž sonce :: Ceu dan i sjala sonca.
svitinca -e, ž nabožni obesek :: Ta virišca sm pa na Brezjah kupila, lej, kašna lepa svitinca ma.

Š **šajtl** -na, m krojaško ravnilo :: Tolk cajta sm sitnaro, di mij fotr s šajtlmam pu rit.
šefla -e, ž zajemalka :: Ana šefla mi nalij pa neč več!
šerbat *šerbam* rezati :: Cela ura sm šerbala trava za žvina.
škantarca -e, ž varnostna sponka :: Tole buš pa gvišn mogla z ana škantarca prpet.
ški *ški, ž mn* smučí :: Te ški sa pa tud že stare.
šoubat *šoubam* lupiti :: Našoubaj mi japke, di jih bum naribala.
špice *špic, ž mn* čipke :: Stara mama i na Bled nusila špice prudajat.
šretile -a, m hudiček :: Dons s pa tak kat an šretile.
štabale *štabal, ž mn* škornji :: Ubula i štabale paj šla u štala.
štajnsce *štajnsč, ž mn* pletilke :: Či pa žoke štrikaš, pa pet štajnsč nucáš.

Š
štibla -e, ž krompirjevo steblo :: Kramper skopej, štible sa že čist suhe.
štoflc -a, m zamašek :: Aj kido vido štoflc ud flaše?
štokarle -a, m stol brez naslonjala :: Used se na štokarle.
šubla -e, ž lopata :: Sneh bu treba jet mal skidat, kod i pa šubla?

T
trebih -a, m trebuh :: Trebih mij bolo, ka sm si prejšn dan pu štengah zbulgo.
triblat *triblam* valjati testo :: Testo morš počas triblat.
trušca -e, ž pručka :: Ana trušca dej ke pud noge, buš laži delala.

U
ubejst *ubejsam* obesiti :: Ubejs cujne!
udjejnati *udjejnati* odnehati :: Tok udjejnaj!
udlež *udležem* odnehati :: Tok udlež!
uha -e, ž uho :: A na uha sidiš, di neč na slišiš?
unajn -a -o, *prid.* tuj, nepoznan :: Dons sa ble pa ane unajne pr maš, kva sa ble to za ene?
urejh -a, m oreh :: Kolk urejho liži pu tleh!
urlat *urlam* igrati na inštrument :: O, kok s dons lipo urlo pr maš.

V
vendrlc *člen.* končno :: Vendrlc s pršla damu.

Z
zabriglat *zabriglam* zamesiti :: Zej morm še potica zabriglat, po pa pridam.
zabundrat se *zabundram se* toplo se obleči :: U tri koce sij zabundro.
zalapnt *zalapnem* zadušiti se :: Kašn slab zrak maš tle, tok udpre okn, sej buš zalapnu.
zarejblat *zarejblam* zvozlati, zavozlati :: Tok mij zarejblala klekne, di sm komaj rišila.
zeunk -a, m zelenjavni vrt :: An dan bu treba jet u zeunk, di buma mal uplel.
zgojne *zgojn, ž mn.* zelo slaba pot v klanec :: Dib ti vidla, dol pu kašnih zgojnah sma si pelal.
zičk -a, m sedež ob peči :: Tam u zičko sm vidla cajtnj.
zmudlan -a -o, *prid.* zmečkan, pomečkan :: Kok maš zmudlana čikla, mal ja pejt speglat.

Ž
žajfa -e, ž milo :: As ti prnesla nova žajfa?
žejsl -a, m stol :: Prnes se an žejsl sam s kuhne.
žlabudra -e, ž plundra :: Pu cest i sama žlabudra.
žlufa -e, ž luža :: Merkaj, di nouš u žlufa stopo.
žok -a, m nogavica :: Use žoke maš ukol ubarnane, jest ti jih nam prala.

Z objavo ne želimo izzvati polemik, saj skoraj vsak del vasi govori nekoliko drugače in je te besede zelo težko zapisati. Vodila nas je iskrena želja ohraniti delček posebnosti jezika ljudi, ki že stoletja vztrajajo v teh prelepih krajih pod Ratitovcem.